

Urbán Balázs

Rácsok mögül

HOWARD BARKER: VICTORY (GYŐZELEM)

Játéktér helyett nézőteret tervezett Csanádi Judit a Bárka Cseh Tamás Termébe, melynek meredeken emelkedő szintjeit rácsok választják el a játszóktól. Ami kézenfekvő asszociációkra ad alkalmat, s kétértelműen teremt is atmoszférát, miközben teljesen indokolatlanul hozza kényelmetlen helyzetbe a befogadót. Noha már ebben az évadban sem először találkozom a játszó- és nézőteret elválasztó ráccsal, vagyis Tim Carroll scenikai ötlete sajnos nem eredeti, mindenképpen rögzíteni szeretném ama evidenciát, hogy rácsvonalak mögül sandítani a színészre nem jó a szemnek, állandóan izegve-mozogva helyezkedni, hogy minél többet sikerüljön látni, nem jó a derékknak.

Színházba persze nem feltétlenül a kényelem kedvéért megy az ember, elképzelhető olyan előadás, melynek formájához szervesen hozzátartozik a befogadói komfortérzet kiiktatása. Csak hogy Tim Carroll rendezése teljesen konvencionális, játékörültekben felettébb szegény, formabontással még csak véletlenül sem kísérletező, szöveg- és színészcentrikus munka, mely még csak hangulatában sem igyekszik kihasználni a scenikai ötlet hozamát. Az előadás reálszituációkból építkezik, még akkor is, ha a játék néhány elemében észlelhető a stilizálás szándéka (egy színész általában több szerepet játszik, a jeleneteket nőnemű ceremóniamester mondja be stb.). A puritán játéktípus a szöveg mind teljesebb kibontásának kedvez – ami nem biztos, hogy szerencsés döntés. A *Victory* ugyan nem szellemtelen, de sokat és szárazon szellemeskedő, túlírtnak ható szöveg. A XVII. század második felében, polgárháborús viszonyok között játszódó dráma főszereplője Lady Bradshaw, a holta után királygyilkosként lefejezésre és szétdarabolásra ítélt John Bradshaw özvegye, aki elhatározza, hogy tűzön-vízen átgázolva is összeszedi egykori ura megmaradt darabjait. S míg útján végigkövetjük, a korszak töméntelen szennye tárul fel: politikai játszmák, korrupció, kiszolgáltatottság, gyűlölködés, s persze mindenütt – mind a győztesek, mind a legyőzöttek oldalán – súlyos boldogtalanság. Barker színesen pergeti a történetet, s az *Upor* László fordította dialógusok is gördülékenyek, jól mondhatóak, ám mind a sztoriból, mind az elmesélés módjából hiányoznak a sablonokat meghaladó gondolatok, illetve ötletek. A szereplők többsége voltaképpen tipizált figura, még akkor is, ha az életcsődök változatossága, illetve a társadalmi státus által kijelölt pozíció látszólag egyéníti a karaktereket. Ám az eltérő élethelyzetekben szinte valamennyien ugyanúgy viselkednek (legfeljebb eltérő határfokkal és eredménnyel): folyamatosan reflektálnak helyzetükre, nem takargatják sebeiket, s nagy lendülettel vesznek részt a hatalmi, illetve az emberi játszmákban. Emiatt többségük intellektuálisabb, formátumo-

sabb figura annál, mint amit a helyzet és a történet megkívánna. Ez az ábrázolási technika azonban meglehetősen kiszámíthatóvá teszi a szereplők akcióit és reakcióit, s ezáltal a történet fordulatait. Hasonlóképpen egy kaptafára húzottak a dialógusok is. A szereplők ugyanazt a nyelvet beszélik; hasonlataikat, szófordulataikat, szellemeskedéseiket többnyire a szexus szótárából kölcsönzik – mintha észjárásuk sosem szakadna el teljesen a Móricka-ízű fordulatoktól.

Az a lecsupaszított, puritán, a manuális hatáskeltés eszközeiről lemondó játékmód, melyet Carroll forszíroz, a szöveg egységességét túllontúl nyilvánvalóvá teszi. Egy játékosabb, stilizáltabb, egyszersmind frivolabb, érzékibb előadás talán erősíthetné az atmoszférát, nemcsak pergőbbé, de érzékletesebbé, gazdagabbá is tehetné a dialógusokat. Igaz, a rács-szimbolikától ezzel végképp távol kerülnénk – ám sok hasznát így sem veszünk, hiszen az allegorikus mondanót a játék vizuális elemei nem viszik tovább. Az a néhány egyszerű bútor, használati tárgy, mely a térbe kerül, valószínűleg a lehető legrosszabb megoldás: a stilizálást kizárja, látványelemként nem funkcionál, a kontraszt, amelyet a megépített játéktérrel képez, esetlegesnek tűnik.

A színészi alakítások keveset változtatnak a helyzeten. Noha többnyire markáns szerepformálásokat látnunk, a színészek hasonló eszközökkel kénytelenek közelíteni a figurákhoz, így hiába egy-egy színesebb vagy erőteljesebb egyéni teljesítmény, az alakítások összessége átlátható, kiszámítható. Spolarics Andrea nem helyez túlzott hangsúlyt Lady Bradshaw elszántságának abszurditására, éppen ellenkezőleg: az értelmetlennek tűnő, nagy áldozatokkal járó missziót teljesen természetesnek, magától értetődőnek mutatja. Megingathatatlan, ám derűs eltökéltsége teszi igazán erőssé a figurát. Seress Zoltán a gátlástalan pojáca és a ravasz realpolitikus színeiből hatásosan keveri ki Károly király alakját. Kálid Artúr a királycsináló bankár agyafúrt észjárását, óvatosságát, narcisztikus göggyét mutatja pontosan, s megéreztetni, hogy az a pillanat, amikor ösz-

tönei felülkerekednek óvatosságán, a vesztét jelentheti. Parti Nóra a királyi szajha eltökélt érzéketlensége, cinizmusa mögötti magányt és kétségbeesést sejteti meg. Dévai Balázs több figurája közül a tehetségtelenségével pontosan tisztában lévő, az intrikákban azonban jártas udvari

piperkőc kisfiúnak mutatja Bradshaw mindenkit eláruló, karrierista fiát, Kardos Róbert nem elég szuggesztív az „új világot” nem értő, szabad rablásra berendezkedett háborús veteránként, Mucsi Zoltán pedig a szokottnál jóval egyszínűbb, erőtlenebb alakítást nyújt az ideákhoz komikusan ragaszkodó Scrope szerepében.

A játékmód egyneműsége, szürkesége akkor válik még feltűnőbbé, amikor a szünet előtt levonulunk a stúdióterembe, hogy a két rész közti közjátékot ott nézzük végig. A Nemzeti Bank pincéjében játszódó jelenet, mely-

Koncz Zsuzsa felvételei

FENT: Jelenet az előadásból

JOBBRA: Mucsi Zoltán (Scrope), Spolarics Andrea (Lady Bradshaw) és Kardos Róbert (Ball)

költő a leginkább emlékezetes. Réti Adriennek a játék végén jut egy szép jelenet, mely némiképp elüt az alaptónustól: a pragmatikus gondolkodású, butának tetsző lányról kiderül, megtanult latinul, csak hogy imádott apja művét elolvashassa. (Más kérdés, hogy a történet élesen ironikus színben látatják elszánását.) A többiek kicsit fáradtabb színekkel, kevés ötlettel formálják szerepüket. Gados Béla és Pásztor Tibor jórészt kézenfekvő kliséket alkalmaznak, Telekes Péter

ben a királycsináló pénzemberek és politikusok szembesülnek azzal, hogy az uralkodó visszahozatala nem feltétlenül az ő érdekeiket szolgálja, mintha egy másik előadás része volna. Sűrű, erős atmoszféra, leplezetlen ironia, a reálszituációkból ki-kacsintó színészi alakítások jellemzik az epizódot – hogy aztán a nagyterembe visszatérve ugyanaz a vérszegegy játék folytatódjék, mint amely az intermezzo előtt abbamaradt.

HOWARD BARKER:
VICTORY (GYŐZELEM)
(Bárka Színház)

Fordította: Upor László. **Díszlet:** Csanádi Judit. **Jelmez:** Lányi Fruzsina. **Asszisztens:** Hajós Eszter. **Rendező:** Tim Carroll.

Szereplők: Spolarics Andrea, Mucsi Zoltán, Seress Zoltán, Pásztor Tibor, Parti Nóra, Kardos Róbert, Telekes Péter, Réti Adrienn, Dévai Balázs, Kálid Artúr, Gados Béla, Varga Anikó, Tóth János, Szabó Viktor József, Müller Zsófi, Bazsó Adrienn, Barta Éva.

Markó Róbert

Színház, és színész benne

WILLIAM SHAKESPEARE: AHOGY TETSZIK;

A MAKRANCOS HÖLGY, AVAGY A HÁRPIA MEGZABOLÁZÁSA

Bár a debreceni Csokonai Színház két Shakespeare-premierjét, az *Ahogy tetsziket* és *A makrancos hölgy, avagy a hárpia megzabolázását* megszámlálhatatlanul sok kapocs fűzi össze, a legfontosabb ezek közül az esszenciális színháziság: a két előadást egymás után nézve a színház (a benne és általa való alkotás, a benne és általa való létezés) lényegéről juthat információhoz a figyelő néző – noha másképpen ér célta Vidnyánszky Attila és másképpen Szergej Maszlobojcsikov rendezése.

A Vidnyánszky dirigálta *Ahogy tetszik*, melynek 2009. novemberi, debreceni premierjénél jó félórával terebélyesebb (munka)bemutatóját a nyári, gyulai Shakespeare Fesztiválon láthatta a közönség, hol vékonyabb, hol vaskosabb humorú, de mindvégig stílusban tartott, izléses kavalkád. A többszálú shakespeare-i cselekmény némileg egyszerűsödik – a színlap sem a fordító nevét nem tünteti fel (Szabó Lőrinc magyarázatát használják), sem dramaturgot nem jegyez –, Vidnyánszkyt láthatóan nem a szerelmi-hatalmi természetű bonyodalmak elmesélése érdekli, hanem valamiféle kiszakadás-, önmegvalósítás-történet prezentálása. Rosalinda és Orlando, Célia és Oliver szerelme, a két marakodó herceg megbékélése ürügy csupán, hogy a rendező egy ideális létezésről beszéljen, amelyben éppenséggel szerelem is van, megbékélés is van, de leginkább mégis egyfajta világtól elvonult, játékos – ám a darab és az előadás mélyrétegeire is gondot fordító – közösségi létet jelent. Sőt: társulati létet, merthogy a debreceni *Ahogy tetszik* eszményi univerzuma maga a színház.

Az előadás fent leírt „színháziságáért” elsősorban az szavattól, hogy Vidnyánszky komolyan veszi a Shakespeare-dráma címét: *As You Like It* – ahogy nektek tetszik. A történet szimplifikálása mellett idegen, retrospektív és kortárs részletek is beépülnek a produkció szövegtestébe, Adyától kezdve a *Romeo és Júlián*, a *Hamleten* és *A szarvassá változott fiún* át, ilyen-olyan slágerszövegeken, Bródy–Milne–Karinthy *Micimackóján* és ki tudja, még mi mindenben keresztül egészen a *Csillag születik* című tehetségkutató tévéműsor megidézéséig. A rendkívül heterogén és egyre gyakrabban záporozó intertextusok tükröt tartanak a kornak, amelyben élünk, s mivel szubkulturális tekintetben igen széles sávon mozognak, gyakorlatilag minden néző számára intellektuálisan hozzáférhetővé teszik az előadást. Az Alekszandr Belozub tervezte, szándékoltan művi hatású, ki-be fordítható, változékony tér, mely finoman a londoni Globe Színházra emlékeztet; a díszlet használata (például a kis kördobogó forgószínpadszerű alkalmazása); a tágabb értelemben vett szövegelemzés (a száműzött herceg „rendezői” szerepe az ardennesi erdőben); hogy a szereplők szinte mindvégig – olykor kellékesként-öltöztetőként – színen vannak, ugyancsak aláhúzza az előadás színházi (ön)referencialitását. A játékos pedig – egykori és mai beregszászi, valamint debreceni színészek – hangsúlyozottan társulatként működnek együtt a rendező keze alatt. Élén jár a Shakespeare-nél is teátrumi-teátrális szórakoztató, a bohóc: Próbakő. A nagyszerű Rácz József, aki ezúttal egyetlen szerepen belül is több remek epizódalakítással